

مبانی موزه‌داری

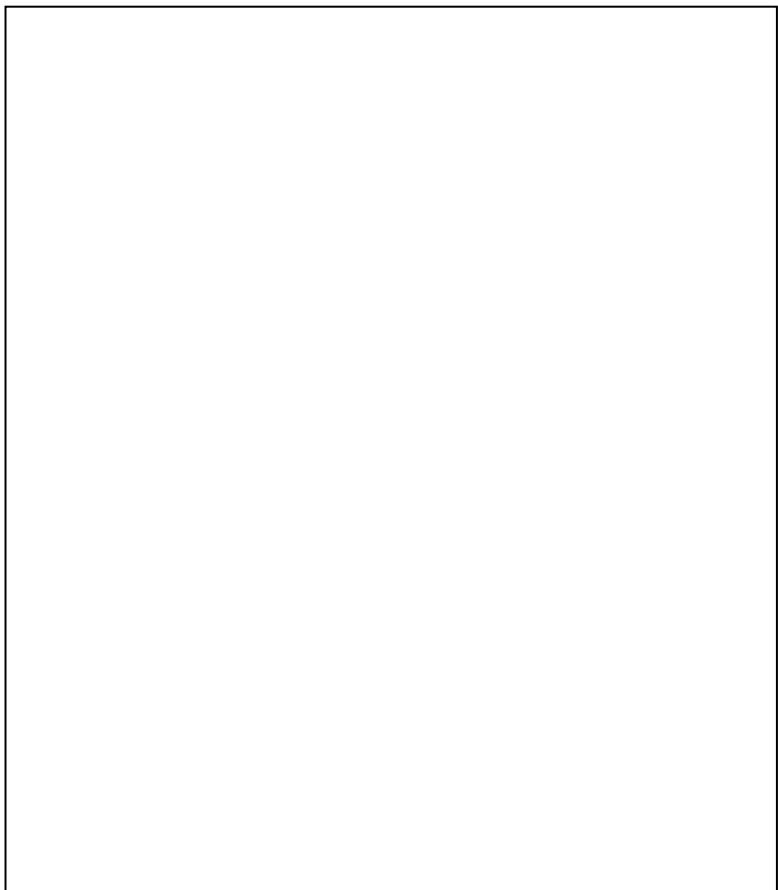
دکتر یوسف منصورزاده

ابوالقاسم حاتمی

تهران

۱۳۹۶

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

این را باید به خودمان اثبات کنیم ... که شرق هم یک جایی است.
همه‌اش غرب نیست. شرق هم یک جایی است که خزانش بیشتر از همه
جا و متفکرینش بیشتر از همه بوده است، ... تمدن از شرق رفته به غرب.

صحیفه امام؛ ج ۱۲، ص ۲۰-۲۱

پیام پژوهش

نیاز گسترده دانشگاه‌ها به منابع و متون درسی با نگرش اسلامی در رشته‌های علوم انسانی و محدود بودن امکانات مراکز علمی و پژوهشی که خود را موظف به پاسخگویی به این نیازها می‌دانند، ایجاد می‌کند امکانات موجود با همکاری دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی در مسیر اهداف مشترک به خدمت گرفته شود و افزون بر ارتقاء کیفی و کمّی منابع درسی از دوباره کاری جلوگیری به عمل آید.

به همین منظور، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی و موزه علوم و فناوری جمهوری اسلامی ایران اولین کار مشترک خود را با انتشار کتاب مبانی موزه‌داری به جامعه علمی کشور عرضه می‌کنند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته باستان‌شناسی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «موزه‌داری» به ارزش ۲ واحد تدوین شده و برای دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد رشته طراحی صنعتی نیز قابل استفاده است.

امید است که علاوه بر جامعه دانشگاهی سایر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.

فهرست مطالب

عنوان	صفحة
مقدمه	۱
فصل اول: کلیات	۳
۱-۱ منشأ موزه و معنی لغوی آن	۳
۱-۲ تعریف موزه	۹
۱-۳ موزه‌دار و وظایفی که به عهده اوست	۱۳
۱-۴ موزه‌داری	۱۵
۱-۵ موزه‌نگاری	۱۶
۱-۶ موزه‌شناسی یا مطالعات موزه‌ای	۱۷
۱-۷ موزه‌شناسی جدید	۱۹
۱-۸ رابطه موزه و فرهنگ	۲۱
۱-۹ موزه و مشارکت‌های مردمی	۲۵
۱-۱۰ موزه و مخاطبان	۲۷
۱-۱۰-۱ تفاوت بین تماشاگر و مخاطب	۲۷
۱-۱۰-۲ مخاطب‌شناسی و فرهنگ	۲۸
۱-۱۰-۳ موزه و مخاطب‌شناسی	۳۰
۱-۱۱ بازاریابی موزه	۳۲
۱-۱۲ فواید موزه	۳۵
۱-۱۳ منابع موزه	۴۰
۱-۱۴ استانداردهای موزه	۴۶
فصل دوم: تاریخچه موزه	۶۰
۲-۱ تاریخچه موزه در جهان	۶۰
۲-۲ موزه‌ها عامل وحدت بشری	۶۱

پنج

عنوان	صفحة
۲-۳ موزه و رابطه آن با گذشته، حال و آینده	۶۲
۲-۴ معابد باستانی الگوی موزه‌های امروز	۶۶
۲-۵ دوره هلنیسم و شکل‌گیری موزه‌ها	۶۸
۲-۵-۱ نگرش تاریخی	۷۰
۲-۵-۲ تجربه‌گرایی	۷۱
۲-۵-۳ هویت	۷۲
۲-۶ نخستین موزه‌ها	۷۴
۲-۶-۱ موزه اسکندریه	۷۵
۲-۶-۲ موزه پرگامون	۷۷
۲-۷ موزه در قرون وسطای مسیحی	۷۹
۲-۸ گذشته در نگاه اسلام	۸۰
۲-۹ موزه در عصر رنسانس	۸۱
۲-۹-۱ بازگشت به گذشته دور یعنی یونان باستان و ...	۸۳
۲-۹-۲ حرکت اروپاییان و ورود به کشورهای دیگر از ...	۸۵
۲-۹-۳ تجدید نظر در روش تحقیق و آموختش	۸۵
۲-۱۰ موزه‌های باز در عصر رنسانس	۸۶
۲-۱۱ نقش کتابخانه‌ها در توسعه موزه‌ها	۸۷
۲-۱۲ مجموعه‌داری پس از رنسانس	۸۸
۲-۱۲-۱ خاندان مدیچی نخستین مجموعه‌داران عصر رنسانس در ایتالیا	۹۰
۲-۱۲-۲ او لیس آلدروواندی ...	۹۱
۲-۱۲-۳ اولی وورم ...	۹۳
۲-۱۲-۴ هانز اسلون ...	۹۵
۲-۱۲-۵ آتاناسیوس کیرچر	۹۶
۲-۱۲-۶ کنراد گسner	۹۷
۲-۱۳ مهمترین موزه‌های جهان	۹۸
۲-۱۳-۱ موزه آشمولین نخستین موزه عمومی	۹۸
۲-۱۳-۲ موزه بریتانیا	۱۰۱
۲-۱۳-۳ موزه لوور	۱۱۰
۲-۱۳-۴ موزه آمیتاژ	۱۱۷
۲-۱۳-۵ موزه متروپولیتن	۱۲۲

صفحة	عنوان
۱۳۲	۲-۱۴ تاریخچه موزه در ایران
۱۳۲	۲-۱۴-۱ گنجینه جیحون (سیحون)
۱۳۳	۲-۱۴-۲ گنجینه زیویه
۱۳۴	۲-۱۴-۳ گنجینه کلماکره
۱۳۴	۲-۱۴-۴ گنجینه پاسارگاد
۱۳۵	۲-۱۴-۵ گنجینه خسرو دوم (خسروپروریز)
۱۳۷	۲-۱۵ نخستین موزه در ایران
۱۴۱	۲-۱۶ نخستین موزه عمومی در ایران
۱۴۳	۲-۱۷ آشنایی با موزه‌های فعلی ایران
۱۴۳	۲-۱۷-۱ موزه ملی ایران
۱۶۴	۲-۱۷-۲ موزه هنرهای ملی
۱۶۶	۲-۱۷-۳ موزه مردم‌شناسی
۱۶۸	۲-۱۷-۴ سایت موزه تخت جمشید
۱۶۸	۲-۱۷-۵ موزه‌های زیر نظر سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
۱۷۴	۲-۱۷-۶ موزه‌های مربوط به بقاع متبرکه و سازمان اوقاف و امور خیریه
۱۷۶	۲-۱۷-۷ موزه‌های مربوط به شهرداری‌ها
۱۷۶	۲-۱۷-۸ موزه‌های مربوط به دانشگاه‌ها
۱۷۷	۲-۱۷-۹ موزه‌های سازمان محیط زیست
۱۷۸	۲-۱۷-۱۰ موزه‌های وزارت آموزش و پرورش
۱۷۸	۲-۱۷-۱۱ موزه‌های وزارت‌تخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی
۱۸۰	۲-۱۷-۱۲ موزه‌های نیروهای نظامی و انتظامی
۱۸۰	۲-۱۷-۱۳ موزه‌های سازمان مناطق آزاد
۱۸۱	۲-۱۷-۱۴ موزه‌های بنیاد شهید و امور ایثارگران
۱۸۱	۲-۱۷-۱۵ موزه‌های بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی
۱۸۱	۲-۱۷-۱۶ موزه‌های بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس
۱۸۱	۲-۱۷-۱۷ موزه‌های بخش خصوصی
۱۸۲	۲-۱۸ مجموعه‌داری در ایران
۱۸۳	۲-۱۸-۱ محسن فروغی، مجموعه‌دار آثار تاریخی (۱۳۶۲-۱۲۸۵ش)
۱۸۴	۲-۱۸-۲ حاج حسین ملک، مجموعه‌دار و بنیان‌گذار کتابخانه ...

هفت

عنوان	صفحة
۲-۱۸-۳ محسن مقدم، باستان‌شناس و مجموعه‌دار آثار باستانی و هنری	۱۸۵
۲-۱۸-۴ محمدصادق محفوظی، رئیس مرکز دائرةالمعارف انسان‌شناسی ...	۱۸۷
۲-۱۸-۵ علی اصغر جهانگیری، مجموعه‌دار و مؤسس موزه کندلوس	۱۸۸
فصل سوم: سازمان‌های وابسته به موزه‌ها	۱۹۱
۳-۱ ایکوم (ICOM): شورای بین‌المللی موزه‌ها	۱۹۱
۳-۱-۱ کمیته‌های تخصصی ایکوم	۱۹۴
۳-۲ ایکروم (ICROM): مرکز بین‌المللی مطالعه، نگهداری و مرمت گنجینه‌های فرهنگی	۱۹۶
۳-۳ ایکوموس (ICOMOS): شورای بین‌المللی محوطه‌ها و بناهای تاریخی	۱۹۷
۳-۴ کمیته بین‌المللی میراث جهانی (WHC)	۱۹۹
۳-۵ اتحادیه موزه‌های امریکا (AAM)	۲۰۰
۳-۶ انجمن موزه‌ها (MA)	۲۰۱
فصل چهارم: طبقه‌بندی موزه‌ها	۲۰۲
۴-۱ طبقه‌بندی موزه‌ها از نگاه ایکوم	۲۰۲
۴-۲ طبقه‌بندی موزه‌ها از نگاه اتحادیه موزه‌های امریکا	۲۰۳
۴-۳ طبقه‌بندی موزه‌ها از دیدگاه سازمان میراث فرهنگی ایران	۲۰۳
۴-۴ طبقه‌بندی موزه‌ها از دیدگاه کارشناسان و متخصصان موزه و موزه‌داری	۲۰۵
۴-۴-۱ تقسیم‌بندی موزه‌ها بر اساس جغرافیا	۲۰۶
۴-۴-۲ تقسیم‌بندی موزه‌ها بر اساس شیوه نمایش	۲۰۷
۴-۴-۳ تقسیم‌بندی موزه‌ها بر اساس موضوع	۲۱۳
۴-۴-۴ تقسیم‌بندی موزه‌ها بر اساس مدیریت	۲۲۹
۴-۵ اهمیت موزه‌های علمی در ساختار آموزشی کشور	۲۲۹
۴-۵-۱ موزه علوم و فناوری ایران	۲۳۱
۴-۵-۲ فعالیت‌های موزه علوم و فناوری	۲۳۵
فصل پنجم: اهداف موزه‌ها	۲۳۷
۵-۱ موزه و آموزش	۲۳۷
۵-۲ موزه‌ها و آموزش غیررسمی	۲۴۰
۵-۲-۱ یادگیری و اهمیت آن در موزه	۲۴۱

عنوان	صفحة
۵-۲-۲ روش آموزشی در موزه	۲۴۴
۵-۲-۳ مقایسه آموزش در مدرسه و موزه	۲۴۶
۳-۵ آموزش موزه و مدرسه: آموزش پایدار	۲۴۹
۴-۵ آموزشی کردن موزه‌ها و زمینه‌های تاریخی آن	۲۵۰
۵-۵ ضرورت آموزشی کردن موزه‌ها	۲۵۵
۶-۵ شیوه‌های آموزشی کردن موزه‌ها	۲۵۶
۷-۵ پژوهش در موزه‌ها	۲۶۶
۷-۱ پژوهش برای معماری موزه	۲۶۹
۷-۲ پژوهش برای گردآوری اشیاء موزه	۲۷۲
۷-۳ پژوهش برای برگزاری نمایشگاه‌های دائمی و موقت	۲۷۷
۷-۴ پژوهش و مخاطبان موزه	۲۷۹
فصل ششم: عملکرد و وظایف موزه‌ها	۲۸۱
۶-۱ گردآوری اشیاء	۲۸۱
۶-۱-۱ گردآوری از طریق کاوش‌های باستان‌شناسی	۲۸۳
۶-۱-۲ گردآوری از طریق خریداری	۲۸۴
۶-۱-۳ گردآوری از طریق اهدا	۲۸۴
۶-۱-۴ گردآوری از طریق مصادره	۲۸۵
۶-۱-۵ گردآوری از طریق توقیف	۲۸۵
۶-۱-۶ گردآوری از طریق وقف	۲۸۶
۶-۱-۷ گردآوری از طریق استرداد	۲۸۶
۶-۱-۸ گردآوری از طریق معاوضه	۲۸۷
۶-۲ حفاظت	۲۸۸
۶-۲-۱ حفاظت فیزیکی	۲۸۹
۶-۲-۲ حفاظت در برابر عوامل شیمیایی	۲۹۷
۶-۳ مستندنگاری	۳۰۲
۶-۳-۱ پیشینه مستندنگاری	۳۰۳
۶-۳-۲ روش‌های مستندنگاری آثار تاریخی	۳۰۵
۶-۳-۳ روش‌های مستندنگاری در ایران	۳۰۸

صفحة	عنوان
۳۲۵	۶-۴ معرفی سیستم مکانیزه و جامع ساماندهی اموال تاریخی - فرهنگی (جام)
۳۴۲	۶-۵ ارتباطات و موزه
۳۴۴	۶-۶ تعریف نماد و انواع آن
۳۵۲	۶-۷ نقش روابط عمومی در ارتباطات موزه
۳۵۳	۶-۸ تعریف روابط عمومی
۳۵۵	۶-۹ حوزه فعالیت روابط عمومی موزه
۳۵۷	۶-۱۰ نمایش در موزه
۳۶۲	۶-۱۱ عوامل مؤثر در نمایش آثار در موزه
۳۶۸	۶-۱۲ شیوه‌های نمایش اشیاء در موزه‌ها
۳۷۳	۶-۱۳ ارزیابی نمایشگاهها
۳۷۵	تصاویر رنگی
۳۸۲	منابع